

Výživné s mezinárodním prvkem

Přibývá případů, kdy jeden z rodičů žije v jiném státě, nežli druhý rodič a nezletilé dítě, či kdy manželé žijí odděleně, každý v jiném státě. Evropské právo a mezinárodní úmluvy se snaží usnadnit proces určování a vymáhání výživného v případech s mezinárodním prvkem. Díky této nové právní úpravě je získání výživného dostupnější, a to i finančně a zároveň je v rámci spolupráce soudních orgánů snazší zjistit existence majetku povinného rodiče či manžela. Nejvýznamnější změnou při určování výživného je možnost podat návrh na soud svého domovského státu, kdy takové rozhodnutí pak bude v jiných členských státech Evropské unie snadno uznáno a vykonáno.

Pravidla pro výživné od března 2002

Od své účinnosti, tedy od 1. 3. 2002 se pohledávky na výživném řídily Nařízením Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I), které obsahuje pravidla pro zvláštní příslušnost soudů ve věci pohledávek na výživném. Toto nařízení se nevztahuje na Dánsko.

Podle tohoto nařízení může osoba oprávněná k výživě věc předložit buď soudu členského státu, v němž má bydliště odpůrce, nebo soudu členského státu, v němž má osoba oprávněná k výživě bydliště nebo místo obvyklého pobytu.

Je-li navíc věc týkající se výživného věcí vedlejší v řízení ohledně osobního stavu osob (např. v řízení o rozvodu), bude projednávána u soudu, který je k tomuto řízení příslušný podle práva daného státu, pokud však tato příslušnost není založena pouze státní příslušností některé ze stran.

Rozhodnutí o výživném vydaná v jednom členském státě budou uznána v jiném členském státě a vykonána v jiném členském státě poté, co zde byla na návrh kterékoli zúčastněné strany prohlášena za vykonatelné.

Tato pravidla platila až do 18. 6. 2011, je proto významné, kdy došlo ke vzniku vyživovací povinnosti a popřípadě rozhodnutí v této věci, v případech vymáhání dlužného výživného. Na rozdíl od nových pravidel, jež jsou v účinnosti v současné době, bylo třeba žádat o uznání a vykonatelnost rozhodnutí o výživném.

Nová pravidla pro výživné od června roku 2011

Od 18. června 2011 se použijí nové předpisy pro záležitosti výživného, mimo jiné Nařízení rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností. Tato pravidla umožňují žalovat povinnou osobu u soudů svého vlastního domovského státu. Jakýkoli rozsudek o výživném vydaný soudy členských států bude navíc volně obíhat v Evropské unii a může být ve všech členských státech vykonán bez dalších formálních požadavků. **Nařízení určuje příslušnost k řízení o výživném, avšak nikoliv rozhodné právo (právo, dle něhož bude výživné určeno). Nařízení se aplikuje v zemích EU, bydlí-li oprávněný a/či povinný k výživné v některé ze zemí EU.**

Příslušnost soudu

K rozhodování ve věcech vyživovacích povinností je v členských státech primárně příslušný

- soud místa, v němž má odpůrce nebo oprávněný místo obvyklého pobytu, nebo
- soud, který je podle práva místa soudu příslušný pro řízení o osobním stavu (například rozvodu) nebo o rodičovské zodpovědnosti, souvisí-li záležitost vztahující se k vyživovacím povinnostem s tímto řízením (pod podmínkou, že tato příslušnost není odvozena výlučně ze státní příslušnosti jedné ze stran).

Toto pravidlo je obecné a existuje několik pravidel speciálních. Důležité je vědět, že není-li dle obecného pravidla příslušný žádný soud státu EU, pak je příslušný členský stát EU, jehož společnými státními příslušníky jsou povinný i oprávněný. Pokud ani tak není příslušnost soudu určena, pak se uplatní další ze speciálních pravidel a to jestliže ve třetím státě, k němuž má daný spor úzkou vazbu, není řízení možné nebo je v něm nelze rozumně zahájit nebo vést, mohou spor rozhodnout soudy členského státu, k nimž má spor dostatečnou vazbu.

Prakticky významné je pravidlo, dle něhož je-li vydáno rozhodnutí ve věci vyživovacích povinností v členském státě, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu, nemůže povinný podat návrh na změnu rozhodnutí v jiném členském státě. Určí-li český soud výši vyživovací povinnosti k dítěti a rodič v zemi svého pobytu (jiné nežli v ČR) požaduje rozhodnutí změnit a výživné snížit, nebude s návrhem úspěšný.

Je-li u soudů různých členských států zahájeno řízení v téže věci mezi týmiž stranami, příslušnost náleží soudu, který řízení zahájil jako první. Je tedy dobré nemeškat a podat návrh co nejdříve.

Předběžná nebo zajišťovací opatření, která jsou upravena právem jednoho členského státu, je možné u soudů tohoto státu navrhnout i tehdy, kdy je pro rozhodnutí ve věci samé příslušný na základě tohoto nařízení soud jiného členského státu. Což v praxi znamená, že je-li například příslušným soudem k řízení soud ve Velké Británii, je možné navrhnout českému soudu vydání předběžného opatření k plnění vyživovací povinnosti a tímto zajistit platbu výživného v krátkém časovém termínu.

Uznávání a výkon rozhodnutí

Uznání a výkon rozhodnutí se liší pro státy, jež jsou vázány Haagským protokolem z roku 2007 a jež jím vázány nejsou. Rozhodnutí vydaná v členském státě, který je vázán Haagským protokolem z roku 2007, se uzná v jiném členském státě, aniž by existovala možnost jeho uznání napadnout. Rozhodnutí vydané v členském státě, které je v tomto státě vykonatelné, je vykonatelné v jiném členském státě, aniž by bylo třeba prohlášení jeho vykonatelnosti. V určitých případech je však možné podat návrh na přezkum rozhodnutí nebo na odmítnutí nebo odložení výkonu. Pokud bylo rozhodnutí vydáno v členském státě, který není vázán Haagským protokolem z roku 2007, je možné v určitých případech jeho výkon odmítnout. Rozhodnutí vydané v členském státě, jež je v tomto státě vykonatelné, bude vykonáno v jiném členském státě poté, co zde bylo na návrh kterékoli zúčastněné strany prohlášeno za vykonatelné. Rozhodnutí vydané v jednom členském státě, které je vykonatelné v členském státě výkonu, se vykoná za stejných podmínek jako rozhodnutí.

Ve věcech uznávání a výkonu rozhodnutí mezi EU a Švýcarskem, Norskem a Islandem se uplatní Luganská úmluva z roku 2007.

Situace, kdy oprávněný, či povinný žije mimo EU

Pokud povinný nebo oprávněn z výživného žije ve státě mimo EU, pak se při vymáhání nároku ve státech mimo EU, které jsou smluvními stranami dále uvedené úmluvy, aplikuje Haagská úmluva z roku 2007 o mezinárodním vymáhání výživného dítěte a jiných forem výživného, Haagský protokol z roku 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti a Úmluva OSN o vymáhání výživného v cizině z roku 1956.

Základem je tedy zjistit, zdali je stát pobytu oprávněného a /či povinného signatářem těchto dohod a zdali tedy v daném státě existuje institut vyživovací povinnosti a jaké jsou její podmínky.

Rozhodné právo

V otázce rozhodného práva odkazuje výše uvedené Nařízení rady (ES) č. 4/2009 na Haagský protokol z roku 2007. Základním kritériem pro určení rozhodného práva je místo obvyklého bydliště oprávněného. Nemůže-li oprávněný podle práva státu, kde má obvyklé bydliště, získat výživné, bude rozhodným právem právo státu, kde se koná soudní řízení. Bez ohledu na základní kritérium, podá-li oprávněný žalobu ve státě obvyklého bydliště povinného, použije se právo tohoto státu. Pokud však oprávněný podle tohoto práva nemůže získat výživné, použije se právo státu jeho obvyklého bydliště. Nemůže-li oprávněný získat výživné podle žádného z předchozích právních řádů, použije se právo společné státní příslušnosti oprávněného a povinného.

České kolizní normy

Nový zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém stanoví kolizní normy pro případy, kdy nelze určit příslušnost soudu pro věci výživného a péče o nezletilé dle výše zmíněných předpisů EU. Při určení práva rozhodného plně odkazuje na uzavřené mezinárodní smlouvy a upravuje též uznávání cizích rozhodnutí ve věcech nezletilých, tedy v jakém případě je rozhodnutí uznáno bez dalšího.

Dvoustranné smlouvy

Kromě výše uvedených předpisů českých, předpisů EU a mezinárodních smluv, upravují otázky výživného též dvoustranné smlouvy mezi státy, k nimž je třeba při řešení konkrétní otázky vyživovací povinnosti přihlídnout.

Závěrem si dovoluji shrnout, že v současné době existují mechanismy, jak se domoci výživného přeshraničně a v rámci EU je celý proces značně usnadněn, avšak je třeba obrnit se trpělivostí.

V červnu 2014, JUDr. Anna van der Weerden

avdw@ak-vdw.com